



„Az önálló életre és az intézményi ellátásról a közösségi ellátásra való áttérés - az EU finanszírozási eszközei a védelem alatt álló gyermekek számára” című szeminárium

Budapest, Magyarország, 2019. november 27.

Összefoglaló

A szeminárium lehetőséget biztosított az intézményi ellátásról a közösségi ellátásra való áttérésről szóló közös európai iránymutatások végrehajtására vonatkozó információk és gyakorlati példák cseréjére¹ a védelem alatt álló gyermekek és családjaik támogatásának vonatkozásában.

A vita elsősorban a védelem alatt álló gyermekek intézményi ellátásáról a közösségi ellátásra való áttéréséről szóló jelentést támogató, valamint az intézményesülés megakadályozására irányuló intézkedésekre összpontosított. A magyarországi intézményi kiváltási folyamat támogatása érdekében különös figyelmet fordítottak az európai uniós és nemzeti szinten rendelkezésre álló finanszírozási eszközökre.

Az esemény az Európai Bizottság Kölcsönös tanulási programja (Mutual Learning Programme) keretében került megrendezésre. Az esemény lehetőséget biztosított az Emberi Erőforrások Minisztériuma, nemzeti hatóságok, civil szervezetek képviselői, valamint szolgáltatók és független szakértők találkozájára. A fentiekén kívül az Európai Bizottság és a Kölcsönös Tanulási Szolgáltatások program csapatának képviselői is részt vettek.

A szeminárium legfontosabb tanulási pontjait az alábbiakban foglaltuk össze:

Az intézményi ellátásról a közösségi ellátásra való áttérés (intézményi kiváltás) jelentésének megértése

- Az intézményi kiváltás célja abban áll, hogy az emberek - beleértve a védelem alatt álló gyermekeket is - a többséghez tartozókkal egyenlő emberi és társadalmi jogokat élvezzenek, beleértve a saját életük és döntéseik feletti (életkoruknak megfelelő) ellenőrzést, valamint a családi és baráti közösségben való együttélést is.
- Az intézményi kiváltás során az intézmények bezárása nem öncélú, hanem egy olyan eszköz, amely lehetővé teszi az emberek számára a közösségen belüli önállóan életvitelt. Tehát az intézményi kiváltás nemcsak az épületek bezárásáról szól, hanem a jogokhoz való hozzáférés biztosításáról is.
- Az intézményi ellátásról a közösségi ellátásra való áttérés sokrétű folyamat, amely során figyelmet kell fordítani az interszekcionális megkülönböztetésre, az intézményesítést kiváltó okokra, valamint a holisztikus és integrált támogatási rendszer létrehozására a közösségen belüli önálló életvitel elősegítése érdekében. Ez különösen igaz a gyermekekre, akik esetében támogatni kell a felnőttkorba való

¹ Az intézményi ellátásról a közösségi ellátásra való áttéréssel foglalkozó európai szakértői csoport, 2012: Az intézményi ellátásról a közösségi ellátásra való áttérésre vonatkozó közös európai útmutató Elérhető az alábbi hivatkozásra kattintva:
<https://deinstitutionalisationdotcom.files.wordpress.com/2017/07/guidelines-final-english.pdf>

átmenetet az életükre gyakorolt tartós negatív hatások elkerülése érdekében, beleértve az intézménybe való esetleges visszakerülésüket is.

- Hasonló figyelmet és erőfeszítéseket kell fordítani az intézményesítés megakadályozására. Ez azt is jelenti, hogy támogatjuk a már közösségben élő gyermekeket, és az általános és a speciális támogatási szolgáltatásokhoz való hozzáférés megkönnyítésével segítséget nyújtunk nekik és családjaiknak.

Az önálló életvitelre és a közösségi ellátásra való sikeres áttérés elemei

Irányítás

- A közösségi ellátásra való fenntartható átmenet biztosítása érdekében elengedhetetlen az intézményi kiváltás melletti politikai elkötelezettség. Olyan körültekintő és valósághű tervezésre is szükség van, amely figyelembe veszi az átmeneti szakasz megvalósításának költségeit.
- Az intézményi kiváltási folyamatokba be kell vonni - nemzeti és helyi szinten egyaránt- az összes érintett felet. Különös figyelmet kell fordítani a végfelhasználók és tágabb közösségük bevonására, amelyben élnek.
- Az egész intézményi kiváltási politikában és annak végrehajtási ciklusában a szilárd jogi keretek és a fenntartható pénzügyi kötelezettségvállalás biztosítása érdekében elengedhetetlen a politikai szereplők folyamatos bevonása.
- Az önálló életvitelre való áttérés megvalósítása során össze kell fogni a különböző (szak)területeken (például szociális szolgáltatások, egészségügyi ellátás, oktatás, foglalkoztatás, lakhatás stb.) tevékenykedő szereplőket mindazon komplex okok és következmények kezelése érdekében, amelyek elsősorban a fogyatékkal élők intézményesítéséhez vezetnek.
- Figyelmet kell fordítani az egészségügyi szereplők és az iskolai dolgozók bevonására is, mivel szerepük gyakran kritikus jelentőséggel bír a bajba jutott gyermekek azonosításában, felismerésében.

Tudatosságnövelés és tájékoztatás

- A fenntartható intézményi kiváltáshoz az egész társadalom kulturális átalakulása és hozzáállásának megváltoztatása szükséges. Hosszú távon ez a váltás egy befogadóbb oktatási rendszeren keresztül valósítható meg.
- A védelem alatt álló gyermekek esetében az önálló életmód szükségességével és az abból fakadó előnyökkel kapcsolatos tudatosság növelése, valamint a befogadó társadalom szintén fontos az új befogadó nevelőcsaládok számára.

Az intézményi kiváltásban részt vevő valamennyi szereplő részvétele és kapacitásépítése

- A gyermekek megfelelő gyermekbarát módszerekkel történő részvétele kulcsfontosságú az intézményesítés megakadályozása, a gyermekek és családjaik megfelelő támogatása, valamint a közösségi ellátásra való áttérés szempontjából.
- A kapacitásépítés kulcsfontosságú a támogatásba bevont összes szereplő számára: pl. intézményi szereplők minden szinten, szolgáltatók, nevelőcsaládok stb. A kapacitásépítésnek támogatnia kell a közösségi alapú gondozás többszintű és integrált rendszerének megtervezésével és megvalósításával kapcsolatos ismeretek és készségek fejlesztését, koordinálását, nyomon követését és értékelését, valamint a folyamat összes érintett szereplője közötti kommunikációt.
- Különös figyelmet kell fordítani az adminisztratív eljárások kidolgozása során, mivel az adminisztratív eljárások potenciálisan kárt okozhatnak az emberi kapcsolatokban. Az adminisztratív folyamatoknak rugalmasaknak kell lenniük, és a bürokratikus megfelelésre való összpontosítás helyett inkább a támogatást igénylő gyermekek és családjaik igényeit kell prioritásként kezelniük.

- A védelem alatt álló gyermekek intézménybe való (vissza)kerülésének megakadályozása érdekében a kapacitásépítő tevékenységeknek ki kell terjedniük a nevelőcsaládokra és biológiai családokra is, valamint hozzá kell járulniuk tudásuk és készségeik fejlesztéséhez, különösen a válságkezelés vagy a speciális (sajátos) nevelési igényű gyermekekkel való foglalkozás terén. A szülőket képzett szakembereknek és szolgáltatóknak is támogatniuk kell. A folyamatos támogatás és tanácsadás alapvető fontosságú, különösen a speciális (sajátos) nevelési igényű gyermekeket gondozó (nevelő)szülők számára.
- Ezen túlmenően a kapacitásépítő tevékenységeknek hozzá kell járulniuk a terület szakértőinek felkészítéséhez, akik ezt követően támogatni tudják mind a folyamatban részt vevő állami intézményeket, mind pedig a nevelőcsaládot/a biológiai családokat.
- Aggodalomra ad okot, hogy az intézményi kiváltási folyamat a foglalkoztatás csökkenéséhez vezethet. Olyan megfelelően képzett szakemberek, akik felkészültek arra, hogy a mobil támogatási környezetben dolgozzanak, segíthetnek ebben a kérdésben.
- Javítani kell a toborzási folyamaton is. Megfigyelték, hogy a nevelőszülők általában alacsony jövedelmű családokból jönnek. A középosztálybeli családokból származó nevelőszülők bevonása érdekében megfelelő pénzügyi ösztönzőket és szakmai karrierlehetőségeket kell biztosítani. Ez nemcsak az új nevelőszülők toborzásában segíthetne, hanem a meglévő nevelőszülők megtartásában is.

Személyközpontú és integrált szolgáltatások létrehozása a védelem alatt álló gyermekek számára

- A szolgáltatóknak személyközpontú megközelítést kell alkalmazniuk, és integráltaknak kell lenniük (pl. a gyermekekkel és családjaikkal közösen kidolgozott egyedi tervek, oktatási támogatás, tanácsadás, nevelőcsaládok/biológiai családok támogatása, az intézményi kiváltásban részt vevő szereplők képzése, tájékoztatás, kockázatkezelés, egészségügyi szolgáltatások, oktatók képzése, otthoni látogatások stb.). Ezért a szolgáltatóknak - a mobil szolgáltatások segítségével - rugalmasnak kell lenniük a felhasználók igényeinek kielégítése érdekében, különösen akkor, ha a szolgáltatások nem érhetők el vagy hiányoznak;
- Annak érdekében, hogy minden gyermek igényeinek jobban megfeleljenek, a szolgáltatásoknak figyelembe kell venniük az interszekcionális képességeket, tehát a személy különféle identitásait, például nem, faj, fogyatékoság, társadalmi háttér stb.
- Fontos továbbá a szolgáltatások folyamatos minőségellenőrzése és értékelése. Ezt a gyermekeket és a családokat bevonva, gyermekbarát megközelítést alkalmazva kell megtenni.

Az EU finanszírozási eszközei a közösségi ellátásra és támogatásra való áttéréshez

- Az EU-alapok, nevezetesen az Európai Szociális Alap (ESZA - European Social Fund, ESF), az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA - European Development Regional Fund, ERDF), valamint a nemzeti alapok felhasználhatók közösségi megoldások kidolgozására az olyan gyermekek számára, akiknek nélkülözniük kell a megfelelő szülői gondoskodást.
- Az uniós finanszírozás a 2014–2020 közötti időszakra szóló Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP) (ERFA - Közép-magyarországi társadalmi infrastrukturális beruházások) és a 2014–2020-as Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) (ESZA - készségek és szolgáltatások, valamint ERFA - szociális infrastruktúra-beruházások a konvergencia-régiókban) keretében valósul meg.

- Az ESZA felhasználható közösségi szolgáltatások (személyes segítség, támogatási szolgáltatások, pénzügyi támogatás) fejlesztésére, valamint emberi erőforrások fejlesztésére, kommunikációs és tudatosságnövelő tevékenységekre, foglalkoztatási lehetőségekre, új szakmaprofilok kialakítására stb.
- Az ERFA felhasználható (szociális) lakhatási és infrastruktúra fejlesztésére, beleértve az akadálymentesített és támogatott lakhatási lehetőségeket, valamint a szociális, oktatási és egészségügyi szolgáltatásokat.
- A következő programidőszakban az intézményi kiváltási célokra nyújtott uniós finanszírozás az „Egy szociálisabb Európa” (A more Social Europe) tematikus célkitűzés keretében kerül biztosításra, és elsősorban az ESZA-n, illetve az ERFA-n keresztül valósul meg.